

Skolebørn fra bygder er med til at bryde den sociale arv

Hendriksen, Kåre; Raakjær, Bjarke

Published in:
Sermitsiaq

Publication date:
2012

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link back to DTU Orbit](#)

Citation (APA):
Hendriksen, K., & Raakjær, B. (2012). Skolebørn fra bygder er med til at bryde den sociale arv. *Sermitsiaq*, 9.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Skolebørn fra bygder er med til at bryde den sociale arv

Kort før jul sendte Departementet for Uddannelse og Forskning Redegørelse om Skolehjem til kommunerne, hvor det anbefales, at kommunerne overvejer at nedlægge en række af de mindre bygdeskoler og flytte børnene ind til skolehjem i de større byer, eller at den enkelte kommune opretter en egentlig kostskole for bygdebørn. Argumentet er, at der må sås tvivl om kvaliteten af undervisningen i bygdene.

Økonomisk Råd udsendte i 2010 en rapport, der fokuserer på, hvordan årgangene fra 1971 til 1976 fra byer og bygder har klarer sig i det videre uddannelsesforløb, og hvordan baggrunden i oprækst har haft betydning for deres lønniveau i 2006. Rapporten viser en tydelig sammenhæng, hvor bygdebørn generelt har fået mindre uddannelse og har en lavere lønindkomst.

Ved den Arktiske Ingeniøruddannelse har der i de seneste år været god repræsentation af unge, der er vokset op i bygder eller yderdistriktsbyer, og tilsynslænde er der en stigende søgning fra denne gruppe. Ofte er de lidt mere tilbageholdende med at sige noget i klasseundervisningen, men fagligt klarer de sig godt og også ofte bedre end de mere »talende« studerende, der er oprøst i de større byer.

Samtidig er der for snævert alene at fokusere på bosted under oprækst, da der formodentlig er andre faktorer som forældrenes egen uddannelsesbaggrund og økonomiske situation, der har betydning for de unges uddannelsesvalg.

For at belyse fordelingen af studenter fra byer og bygder samt betydningen af social arv har jeg i samarbejde med Departementet for Uddannelse og Forskning fået Grønlands Statistik til at levere en række data, der muliggør en sammenligning af unge, der har afsluttet en gymnasial uddannelse, ud fra deres oprækststed samt forældres økonomiske situation og uddannelsesbaggrund.

Undersøgelsen er baseret på data om de 1.147, der tog en »studentereksamen« i den femårige periode fra 2006 til 2010 og omfatter de fire forskellige grønlandske gymnasiale uddannelser: GU, HTX, HF og etårigt studenterkursus, samt de unge der har taget en gymnasial uddannelse i Danmark. I det følgende benyttes ordet »student« og »studentereksamen« om alle de forskellige gymnasiale uddannelser.

Studenternes oprækststed

I undersøgelsen er der taget udgangspunkt i, hvor den enkelte har gået i skole i 6. klasse, for at være sikre på, at få studenter fra de mindste bygder, der nogle gange har sendt børnene til hyskolerne allerede i 7. klasse, registreret som bygdebørn. De

fleste af undersøgelsens studenter gik i 6. klasse i perioden 1998 til 2002, og hovedparten er dermed fra årgangene 1986 til 1991.

I tabel 1 nedenfor er de unge, der afsluttede en gymnasial uddannelse fra 2006 til 2010, fordelt på bosted i 6. klasse.

Uanset om antallet af studenter sammenlignes med årgangsstørrelse eller indbyggertal, er antallet af studenter fra de 5 årgange ca. 2,5 gange større for børn vokset op i byerne end i bygdene, medens det er 4 gange højere for børn fra færbodersteden. Med andre ord er der samlet set færre bygdebørn end bybørn, der tager en studentereksamen, medens færbodersteden er den bostedstype, hvor befolkningen forholdsmæssigt får flest studenter.

Fordelingen af studenter efter deres bosted i 6. klasse viser, at der er en gruppe bygder, der ligger i toppen, og et par bygder der ligger betydeligt over de bedste byer. Den by, der har klarer sig bedst er Qeqertarsuaq medens de bedste uddannelsesbyer Qaqortoq og Nuuk ligger ca. 25% under. I øvrigt er der relativt mange bygder, der ligger på niveau med byerne, ligesom der er bemærkelsesværdigt, at en udpræget yderdistriktsby som Upernavik ligger på niveau med Nuuk og Qaqortoq.

Ved at se nærmere på bygdene er der ikke noget mønster i, om det er de større eller mindre bygder, der har klarer sig godt, og der er en håndfuld bygder med en gennemsnitsårgang under 10 elever, der har leveret godt med studenter. Tilsynslænde er der også nogle bygdeskoler med meget dårlig lærerdekning eller helt uden lærere, der har været leveringsdygtige af studenter.

Undersøgelsen viser at der er nogle yderdistriktsbyer som Tasilaq og Qaanaaq, der klarer sig dårligt i forhold til antallet af studenter fra de fem gennemsnitsårgange, ligesom omkring 40% af bygdene ikke i perioden har leveret studenter. For den enkelte bygd er det statistiske grundlag dog så spinkelt, at små udsving kan have stor betydning, og der derfor ikke kan konkluderes noget entydigt for de bygder, der ikke har haft studenter. En sammenligning med Økonomisk Råds undersøgelse viser også, at det for nærværende undersøgelse med senere årgange delvist er andre bygder, der klarer sig henholdsvis godt eller skidt.

Et godt eksempel på, hvad små udsving kan betyde, er Ikeraarsuaq ved Kangaatsiaq, der har ca. 100 indbyggere. I perioden fra 2006 til 2010 blev to fra bygden studenter. Men i 2003 var der også en student, og i 2011 to studenter, og for indværende er der 9 i gang med

en gymnasial uddannelse. Med andre ord klarer Ikeraarsuaq sig væsentlig bedre, end det umiddelbart ser ud til.

Om at bryde den sociale arv

I et samfundsmæssigt perspektiv er det vigtigt at se på, hvor gode de unge mennesker er til at bryde den sociale arv.

Hvis flere grønlandske unge i fremtiden skal tage en længevarende uddannelse, er det helt afgørende at børn af ikke-uddannede forældre og forældre med lave indkomster tager en gymnasial uddannelse. Figur 1 Procentfordeling af forældrenes skattepligtige indkomst 2010 i indkomstgrupper fordelt på by og bygd, hvor størstedelen af studenterne gik i 6. klasse i perioden 1998 til 2002.

66% af studenterne fra byerne har forældre, der samlet har en skattepligtig indtægt på mere end 400.000 kr. årligt, medens denne gruppe er nede på 37% i bygdene – altså knapt det halve. Til gengæld er det kun 15% af studenter fra byerne, hvor forældrene samlet tjener mindre end 250.000 kr., hvor denne gruppe er oppe på 36% i bygdene og dermed mere end dobbelt så stor.

Ud fra en økonomisk betragtning er de unge fra bygdene dermed væsentlig bedre til at bryde den sociale arv, end de unge fra byerne.

Hvis der i stedet ses på forældrenes uddannelsesbaggrund bliver billedet endnu tydeligere.

Figur 2 Procentvis fordeling for den forældre, der har den højeste uddannelse, på by og bygd (størstedelen af studenterne gik i 6. klasse i perioden 1998 til 2002).

For 39% af studenterne, der er vokset op i en by, har begge forældre folkeskolens som højeste uddannelse, medens det for studenter, der er vokset op i en bygd gælder, at for hele 67% har begge forældre folkeskolen som højeste uddannelse.

Hvis der ses på spredningen mellem byerne, er forskellen i forældrenes uddannelsesbaggrund næsten lige så stor.

Figur 3 Procentfordeling af den forældre med højeste uddannelsesbaggrund i byer (størstedelen af studenterne gik i 6. klasse i perioden 1998 til 2002).

Det er kun 26% af de studenter, der er vokset op i Nuuk, hvor begge forældre har folkeskolen som højeste uddannelse, medens denne gruppe ligger omkring 45% for de øvrige byer og er helt oppe på 68% i Qeqertarsuaq og 75% i Ittoqortoornit og dermed på bygdenniveau. (Qaanaaq er ikke taget med, fordi der kun er fire studenter.) Tilsvarende ses der for de studenter, hvor mindst en af forældrene har en længevarende uddannelse. I Nuuk er den gruppe på 45%, medens de fleste byer ligger væsentlig under.

Sammenfatning

Hvis målet er at uddanne mere hjemmelørende akademisk arbejdskraft og dermed at reducere antallet af tilkaldte, skal flere unge tage en studentereksamen, der er adgangsvejen til en længevarende uddannelse. Her er det helt afgørende at bryde den sociale arv, for hvis det hovedsageligt er de unge, hvor mindst en af forældrene har en længevarende uddannelse eller en erhvervsuddannelse, der tager en gymnasial uddan-

nelse, kommer det til at tage generationer at få uddannet tilstrækkelig med akademisk arbejdskraft, fordi befolkningsgruppen uden anden uddannelse end folkeskolen er så stor.

Den her præsenterede undersøgelse viser, at der ikke er en entydig sammenhæng mellem klassestørrelse og antallet af elever, der tager en gymnasial uddannelse, ligesom der ikke er en entydig sammenhæng med bostedets størrelse. Derfor må der være andre forhold end klassestørrelse, der er afgørende for, hvor mange studenter det enkelte bosted kan levere set i relation til årgangsstørrelse, og her kan peges på to væsentlige ting.

Dels om der er nogle engagerede lærere, uanset om de er uddannede eller uddannede timelærere. Dels forældreopbakningen – og den er nok så vigtig. Det er bemærkelsesværdigt, når man rejser i bygderne, at mange steder går forældrene meget op i deres børns uddannelse og støtter aktivt op om skolen. De prøver også ofte at stimulere børnene til at tage en længevarende uddannelse, selvom de ved, at det sandsynligvis betyder at barnet ikke flytter tilbage til bygden på grund af manglende jobmuligheder.

Med udgangspunkt i den viden, der gennem de seneste år er præsenteret om betydningen af trykthed i opræksten, samt denne lille undersøgelse, virker det ikke hensigtsmæssigt at anbefale en nedlæggelse af bygdeskoler. Dertil er vidensgrundlaget for lille. En pæn del af bygdeskolerne er relativt gode til at bryde den sociale arv, og hvis man ser på enkeltbygder, er der flere, der klarer sig bedre end uddannelsesbyerne. Samtidig vil en nedlæggelse reelt fratræde forældrene muligheden for at støtte op om barnets skoleuddannelse, og sker det, viser forskningen og erfaringerne, at indlæringserven falder, fordi læring og trykthed hænger sammen.

For at få flere unge til at tage en gymnasial uddannelse, vil der være større perspektiv i:

- At styrke indsatsen for at få unge fra hjem med en begrænset formel uddannelsesbaggrund til at tage en gymnasial uddannelse – også i byerne.
- At få bedre viden om, hvorfor nogle skoler er bedre til at få unge til at tage en gymnasial uddannelse og til at bryde den sociale arv end andre.
- At gøre en ekstra indsats for at få flere unge særligt i Tasilaq og Qaanaaq til at tage en gymnasial uddannelse. Ittoqortoornit har vist, at det er muligt. Måske skal der tænkes i alternative løsninger, der tager højde for sprog og kulturelle forskelle.
- At styrke undervisningsindsatsen i bygder – og byer med særlige behov.
- At sætse på fjerndervisning evt. anvendelse af rejsende lærerhold.

Interesserede der ønsker nærmere information om undersøgelsen er velkommen til at henvende sig til Kåre Henriksen på krhe@man.stu.dk

Af Kåre Henriksen PhD studerende og underviser ved den Arktiske Ingeniøruddannelse i Sisimiut i samarbejde med Bjarke Flaekjær Jensen studerende ved den Arktiske Ingeniøruddannelse

